

Ġabra tal-ġurisprudenza

zSENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tieni Awla)

30 ta' April 2020*

“Rinviju għal deċiżjoni preliminari – Għajjnuna mill-Istat – Artikolu 108 TFUE – Skema ta' għajjnuna inkompatibbli mas-suq intern – Deċiżjoni tal-Kummissjoni Ewropea li tordna l-irkupru tal-għajjnuna illegali – Regolament (UE) 2015/1589 – Artikolu 17(1) – Terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin – Applikazzjoni għas-setgħat ta' rkupru tal-Kummissjoni – Artikolu 16(2) u (3) – Legiżlazzjoni nazzjonali li tipprovdli għal terminu ta' preskrizzjoni inferjuri – Principju ta' effettività”

Fil-Kawża C-627/18,

li għandha bħala suġġett talba għal deċiżjoni preliminari taht l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mit-Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (il-Qorti Amministrattiva u Fiskali ta' Coimbra, il-Portugall), permezz ta' deċiżjoni tal-31 ta' Lulju 2018, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fil-5 ta' Ottubru 2018 fil-proċedura

Nelson Antunes da Cunha Lda

vs

Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tieni Awla),

komposta minn A. Arabadjiev, President tal-Awla, P. G. Xuereb (Relatur) u T. von Danwitz, Imħallfin,

Avukat Ġenerali: H. Saugmandsgaard Øe,

Reġistratur: M. Ferreira, amministratriċi prinċipali,

wara li rat il-proċedura bil-miktub u wara s-seduta tat-12 ta' Settembru 2019,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ipprezentati:

- għall-Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP), minn J. Saraiva de Almeida u P. Estevão, advogados,
- għall-Gvern Portugiż, minn L. Inez Fernandes kif ukoll minn P. Barros da Costa, H. Almeida u A. Gameiro, bħala aġenti,
- għall-Kummissjoni Ewropea, minn M. França, B. Stromsky u G. Braga da Cruz, bħala aġenti,

wara li semgħet il-konkluzjonijiet tal-Avukat Ġenerali, ipprezentati fis-seduta tat-12 ta' Dicembru 2019,

* Lingwa tal-kawża: il-Portugiż.

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 16(2) u (3) u tal-Artikolu 17(1) tar-Regolament tal-Kunsill (UE) 2015/1589 tat-13 ta' Lulju 2015 li jstabbilixxi regoli dettaljati għall-applikazzjoni tal-Artikolu 108 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea (ĠU 2015, L 248, p. 9).
- 2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' kawża bejn Nelson Antunes da Cunha Lda u l-Istituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP) (Istitut għall-finanzjament tal-agrikoltura u tas-sajd, il-Portugall), dwar l-irkupru forzat ta' għajjnuna illegali ta' ammont globali ta' EUR 14 953.56, mingħand Nelson Antunes da Cunha, wara deċiżjoni ta' rkupru tal-Kummissjoni Ewropea.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt tal-Unjoni

- 3 Il-premessi 25 u 26 tar-Regolament 2015/1589 jipprovdu:
 - “(25) F'kazijiet ta' għajjnuna kontra l-liġi li ma tkunx kompatibbli mas-suq intern, għandha terġa' tiġi stabbilita sitwazzjoni ta' kompetizzjoni effettiva. Għal dan il-għan huwa meħtieġ li l-għajjnuna, li tinkludi l-imgħax, għandha tiġi rkuprata mingħajr dewmien. Huwa xieraq li tiġi rkuprata f'konformità mal-proċeduri tal-liġi nazzjonali. L-applikazzjoni ta' dawk il-proċeduri m'għandhiex, billi tipprevjeni l-esekuzzjoni immedjata u effettiva tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni, timpedixxi li terġa' tiġi stabbilita sitwazzjoni ta' kompetizzjoni effettiva. Biex jinkiseb dan ir-riżultat, l-Istati Membri għandhom jieħdu l-miżuri kollha meħtieġa biex jassiguraw li d-deċiżjoni tal-Kummissjoni tkun effettiva.
 - (26) Għal raġunijiet ta' ċertezza legali huwa xieraq li ssir dispożizzjoni biex ikun hemm perjodu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin fir-rigward tal-għajjnuna kontra l-liġi, li wara li jiskadi ma jista' jkun ordnat l-ebda rkupru.”
- 4 L-Artikolu 16 tar-Regolament 2015/1589, intitolat “Rkupru ta' għajjnuna”, jipprevedi:
 - “1. Fejn jittieħdu deċiżjonijiet negattivi f'kazijiet ta' għajjnuna kontra l-liġi, il-Kummissjoni għandha tiddeċiedi li l-Istat Membru kkonċernat għandu jieħu l-miżuri kollha meħtieġa biex jirkupra l-għajjnuna mill-benefiċjarju (“deċiżjoni għall-irkupru”). Il-Kummissjoni m'għandhiex teħtieġ li jsir irkupru tal-għajjnuna jekk dan imur kontra xi prinċipju ġenerali tal-liġi tal-Unjoni.
 2. L-għajjnuna li tkun rkuprata skont deċiżjoni għall-irkupru għandha tinkludi l-imgħax b'rata xierqa ffissata mill-Kummissjoni. L-imgħax huwa pagabbli mid-data li fiha l-għajjnuna kontra l-liġi kienet disponibbli għall-benefiċjarju sad-data li fiha tiġi rkuprata.
 3. Mingħajr preġudizzju għall-ebda ordni tal-Qorti tal-Gustizzja tal-Unjoni [Ewropea] skont l-Artikolu 278 [TFUE], irkupru għandu jsir mingħajr dewmien u f'konformità mal-proċeduri tal-liġi nazzjonali tal-Istat Membru kkonċernat, sakemm jippermettu li l-eżekuzzjoni tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni ssir b'mod immedjat u effettiv. Għal dan il-għan u fl-eventwalità ta' proċedura quddiem il-qorti nazzjonali, l-Istati Membri kkonċernati għandhom jieħdu l-miżuri kollha meħtieġa li huma disponibbli fis-sistemi legali rispettivi tagħhom, li jinkludu miżuri provviżorji, mingħajr preġudizzju għal-liġi tal-Unjoni.”

- 5 L-Artikolu 17 tar-Regolament 2015/1589, intitolat “Perjodu ta’ preskrizzjoni għall-irkupru tal-għajnuna”, jipprevedi fil-paragrafu 1 tiegħu:

“I[s]-setgħat tal-Kummissjoni biex tirkupra l-għajnuna għandhom ikunu suġġetti għal perjodu ta’ preskrizzjoni ta’ għaxar snin.”

- 6 Id-dispożizzjonijiet preċedenti ġew riprodotti mir-Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 659/1999 tat-22 ta’ Marzu 1999 li jstabbilixxi regoli dettaljati għall-applikazzjoni tal-Artikolu [108 TFUE] (ĠU 1999, L 83, p. 1), kif emendat bir-Regolament tal-Kunsill (UE) Nru 734/2013, tat-22 ta’ Lulju 2013 (ĠU 2013, L 204, p. 15), li tħassar bir-Regolament 2015/1589.

Id-dritt Portugiż

- 7 Skont l-Artikolu 306(1) tal-Código Civil (il-Kodiċi Ċivili), it-terminu ta’ preskrizzjoni jibda jiddekorri meta d-dritt ikun jista’ jiġi eżerċitat.

- 8 L-Artikolu 309 tal-Kodiċi Ċivili, intitolat, “Terminu ordinarju”, jipprevedi:

“It-terminu ordinarju ta’ preskrizzjoni huwa ta’ [20] sena.”

- 9 L-Artikolu 310 ta’ dan il-kodiċi jipprevedi:

“Jiġu preskritti wara terminu ta’ hames snin:

[...]

d) l-interessi miftehma jew legali, anki jekk mhux illikwidati, u d-dividendi tal-kumpanniji;

[...]”

- 10 Skont l-Artikolu 323(1) tal-imsemmi kodiċi, il-preskrizzjoni tiġi interrotta permezz ta’ ċitazzjoni jew ta’ notifika ġudizzjarja ta’ kwalunkwe att li jesprimi, direttament jew indirettament, l-intenzjoni li jsir użu minn dan id-dritt.

- 11 L-Artikolu 40 tad-decreto-lei n.º 155/92 (Digriet-Liġi Nru 155/92), tat-28 ta’ Lulju 1992 (Diário da República, Serje I-A, Nru 172/1992, tat-28 ta’ Lulju 1992), jstabbilixxi s-sistema ta’ amministrazzjoni finanzjarja tal-Istat. Dan l-Artikolu, intitolat “Preskrizzjoni”, jipprevedi:

“1 – In-natura obligatorja tar-rimbors tal-ammonti rċevuti hija preskritta hames snin wara li dawn ikunu ġew irċevuti.

2 – It-terminu suespost jiġi interrott jew sospiż bl-akkadut ta’ waħda mill-kawżi generali ta’ interruzzjoni jew ta’ sospensjoni tal-preskrizzjoni.”

Il-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

- 12 Fit-8 ta’ April u fis-7 ta’ Lulju 1993, Nelson Antunes da Cunha, ir-rikorrenti fil-kawża prinċipali, ikkonkludiet, mal-Caixa de Crédito Agrícola Mútuo - Coimbra (CCAM Coimbra), kuntratti ta’ kreditu marbuta ma’ linja ta’ kreditu għat-twaqqif mill-ġdid tal-attivitajiet agrikoli u tat-trobbija.

- 13 Id-decreto-lei n.º 146/94 (Digriet-Liġi Nru 146/94), tal-24 ta' Mejju 1994 (Diário da República, Serje I-A, Nru 120, tal-24 ta' Mejju 1994), holoq sistema ta' għoti ta' linji ta' kreditu maħsuba sabiex jiffavorixxu, minn naħa, it-tnaqqis tad-dejn tal-impriżi fis-settur tat-trobbija intensiva u, min-naħa l-oħra, it-twaqqif mill-ġdid tal-attività tal-ħnieżer. Din l-iskema ma gietx innotifikata mir-Repubblika Portugiża lill-Kummissjoni, kuntrarjament għal dak li kien jeżiġi l-Artikolu 88(3) KE.
- 14 Fil-kuntest ta' dawn il-kuntratti ta' kreditu, il-predeċessor legali tal-IFAP, konformement mad-Digriet-Liġi Nru 146/94, wettaq pagamenti, bejn is-sena 1994 u s-sena 1996, favur Nelson Antunes da Cunha, bħala sussidji tar-rata tal-interessi, ta' ammont globali ta' EUR 7 526.90 (EUR 4 189.90 thallsu fit-12 ta' Lulju 1994, EUR 2 513.94 fit-12 ta' Lulju 1995 u EUR 823.06 fit-30 ta' April 1996, iktar 'il quddiem l-“għajjuna inkwistjoni”).
- 15 Fil-25 ta' Novembru 1999, il-Kummissjoni adottat id-Deciżjoni 2000/200/KE, dwar l-iskema ta' għajjuna implimentata mill-Portugall sabiex jitnaqqas id-dejn tal-impriżi fis-settur tat-trobbija intensiva u sabiex tissaħħaħ l-attività tat-trobbija tal-ħnieżer (ĠU 2000, L 66, p. 20, iktar 'il quddiem id-“Deciżjoni tal-Kummissjoni tal-25 ta' Novembru 1999”).
- 16 Essenzjalment, mid-dispożittiv ta' din id-deciżjoni, indirizzata lir-Repubblika Portugiża, jirriżulta li l-iskema ta' għoti ta' linji ta' kreditu stabbilita permezz tad-Digriet Liġi Nru 146/94 hija skema ta' għajjuna inkompatibbli mas-suq komuni. Minn dan jirriżulta wkoll li r-Repubblika Portugiża hija obbligata tħassar din l-iskema ta' għajjuna u tiegħu l-miżuri kollha neċessarji sabiex tirkupra, mingħand il-benefiċjarji, l-għajjuna diġà mqiegħda għad-dispożizzjoni tagħhom illegalment. Huwa ppreċizat li l-irkupru għandu jsir skont il-proċeduri tad-dritt nazzjonali u li s-somom li għandhom jiġu rkuprati jipproduċu interessi mid-data li fiha dawn tqiegħdu għad-dispożizzjoni tal-benefiċjarji, sal-irkupru effettiv tagħhom. Huwa indikat ukoll li r-Repubblika Portugiża għandha tinforma lill-Kummissjoni f'terminu ta' xahrejn, mid-data tan-notifika tal-imsemmija deciżjoni, bil-miżuri li hija ħadet sabiex tikkonforma ruħha magħha.
- 17 Fit-23 ta' Lulju 2002, il-predeċessor legali tal-IFAP baġhat ittra lil Nelson Antunes da Cunha fejn talabha r-rimbors tal-għajjuna inkwistjoni. Din tal-aħħar ma laqgħetx din l-ittra.
- 18 Fit-12 ta' Awwissu 2009, l-IFAP baġtet ittra ġdida lil din il-kumpannija, li hija rċeviet fit-13 ta' Awwissu 2009, fejn talbitha tirrimborsa l-għajjuna inkwistjoni f'terminu ta' għaxart ijiem ta' xogħol li jibdev jiddekorru mill-wasla tal-imsemmija ittra.
- 19 Fis-7 ta' Lulju 2013, inbdiet proċedura ta' eżekuzzjoni tat-taxxa mis-Serviço de Finanças de Cantanhede (l-Uffiċċju tat-Taxxa ta' Cantanhede, il-Portugall) kontra Nelson Antunes da Cunha, bil-għan li jiġu rkuprati d-djun tal-IFAP b'valur ta' EUR 7 526.90 rappreżentanti l-għajjuna inkwistjoni, flimkien mal-interessi moratorji li jammontaw għal EUR 7 426.66.
- 20 Nelson Antunes da Cunha kkontestat din il-proċedura quddiem il-qorti tar-rinviju, jiġifieri t-Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (il-Qorti Amministrattiva u Fiskali ta' Coimbra, il-Portugall). Hija tallega, minn naħa, li, skont l-Artikolu 40 tad-Digriet-Liġi Nru 155/92, l-obbligu ta' rimbors tal-ammonti riċevuti jiskadi wara l-iskadenza ta' terminu ta' hames snin mill-ġbir tagħhom, b'tali mod li l-obbligu ta' rimbors tal-għajjuna inkwistjoni huwa preskritt. Min-naħa l-oħra, f'dak li jirrigwarda l-interessi moratorji, hija ssostni li, sa fejn iddekorrew iktar minn hames snin mid-data li fiha l-obbligu li miegħu dawn huma marbuta kien eżiġibbli, dawn huma wkoll preskritti bis-saħħa tal-Artikolu 310(d) tal-Kodiċi Ċivili.
- 21 F'dan ir-rigward, il-qorti tar-rinviju tirrileva li l-leġiżlazzjoni nazzjonali ma tipprevedix terminu ta' preskriżzjoni applikabbli b'mod speċifiku għall-eżekuzzjoni tal-ordni ta' rkupru ta' għajjuna illegali, fatt li wassal lill-qrati superjuri nazzjonali sabiex jiddeciedu li l-kreditu tal-IFAP li jikkorrispondu

għall-irkurpu ta' għajjnuna finanzjarja mogħtija mill-Istat Portugiż u li, b'deċiżjoni tal-Kummissjoni, huma kkunsidrati bħala għajjnuna inkompatibbli mas-suq intern, huma suġġetti għat-terminu ordinarju ta' preskrizzjoni ta' 20 sena previst fl-Artikolu 309 tal-Kodiċi Ċivili.

- 22 Il-qorti tar-rinviju żżid li, fir-rigward tal-interessi relatati mal-għajjnuna fil-veru sens tal-kelma, il-qrati nazzjonali superjuri jqisu li ma jistax jiġi konkluż, mingħajr formalità oħra, li tali interessi huma suġġetti għat-terminu ta' preskrizzjoni ta' 20 sena previst fl-Artikolu 309 tal-Kodiċi Ċivili. Fil-fatt, skont dawn il-qrati, l-interessi konvenzjonali jew legali, anki jekk mhux likwidati, huma preskritti wara l-iskadenza ta' terminu ta' hames snin skont l-Artikolu 310(d) tal-Kodiċi Ċivili, terminu li, skont ir-regola tal-Artikolu 306 tal-istess kodiċi, jibda jiddekorri mill-eżigibbiltà tal-obbligu.
- 23 Fid-dawl, minn naħa, tal-ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja fil-qasam tal-għajjnuna mill-Istat, li skontha l-applikazzjoni tal-proċeduri nazzjonali ma għandhiex tostakola l-istabbiliment mill-ġdid ta' kompetizzjoni effettiva billi tipprekludi l-eżekuzzjoni immedjata u effettiva tad-deċiżjoni ta' rkupru tal-Kummissjoni, u, min-naħa l-oħra, tal-intenzjoni tal-leġiżlatur tal-Unjoni li jirriżulta mill-premessa 26 tar-Regolament 2015/1589, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk it-terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin previst fl-Artikolu 17(1) tar-Regolament 2015/1589 japplikax biss għar-relazzjonijiet bejn l-Unjoni Ewropea u l-Istat Membru li jkun ta l-għajjnuna jew jekk japplikax ukoll għar-relazzjonijiet bejn dak l-Istat Membru u l-benefiċjarju tal-għajjnuna illegali.
- 24 Din il-qorti tistaqsi wkoll jekk l-Artikolu 16(2) tar-Regolament Nru 2015/1589, li jipprovdi li l-għajjnuna li għandha tiġi rkuprata tinkludi interessi, u l-prinċipju ta' effettività jipprekludux l-applikazzjoni tat-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin, previst fl-Artikolu 310(d) tal-Kodiċi Ċivili, għall-irkupru tal-interessi marbuta ma' tali għajjnuna mill-Istat.
- 25 Skont l-imsemmija qorti, peress li huma kkunsidrati bħala preskritti l-interessi dovuti għall-perijodu qabel il-hames snin ta' qabel l-att li jinterrompi l-preskrizzjoni msemmi fl-Artikolu 323(1) tal-Kodiċi Ċivili, id-dejn relatat mal-interessi relatati ma' għajjnuna mill-Istat jista' jiġi preskrit anki qabel ma jkun preskrit id-drift tal-Kummissjoni li teżiġi l-irkupru ta' din l-għajjnuna.
- 26 B'risposta għal talba għal kjarifika li saritilha mill-Qorti tal-Ġustizzja skont l-Artikolu 101 tar-Regoli tal-Proċedura tagħha, il-qorti tar-rinviju ppreċiżat, fir-rigward tas-sitwazzjoni inkwistjoni fil-kawza prinċipali, li peress li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin ġie interrott biss permezz ta' ittra rreġistrata sempliċi tas-26 ta' Lulju 2013, l-interessi kollha akkumulati qabel is-26 ta' Ġunju 2008 kienu preskritti.
- 27 Hija żiedet li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin previst fl-Artikolu 310(d) tal-Kodiċi Ċivili ma jistax, fid-dawl tad-drift nazzjonali, jiġi kkunsidrat bħala interrott minn kwalunkwe tip ta' ittra mibgħuta mill-Kummissjoni lill-awtoritajiet Portugiżi, jew minn dawn tal-aħhar lill-benefiċjarju tal-għajjnuna, peress li din l-ittra ma għandhiex in-natura ta' ċitazzjoni jew ta' notifika ta' att ġudizzjarju, fis-sens tal-Artikolu 323(1) tal-Kodiċi Ċivili.
- 28 Huwa f'dawn iċ-ċirkustanzi li t-Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (il-Qorti Amministrattiva u Fiskali ta' Coimbra) iddeċidiet li tissospendi l-proċedura quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domanda preliminari segwenti:
- “1) It-terminu ta' preskrizzjoni għall-eżerċizzju tas-setgħat [tal-Kummissjoni] għall-irkupru tal-għajjnuna, previst fl-Artikolu 17(1) tar-Regolament Nru 2015/1589, japplika biss għar-relazzjonijiet bejn l-Unjoni u l-Istat Membru destinatariju tad-deċiżjoni ta' rkupru tal-għajjnuna jew japplika wkoll għar-relazzjonijiet bejn dan l-Istat u l-parti li qed topponi bħala benefiċjarja tal-għajjnuna kkunsidrata bħala inkompatibbli mas-suq [intern]?”

- 2) Fil-każ li jiġi konkluż li l-imsemmi terminu huwa applikabbli għar-relazzjoni bejn l-Istat Membru destinatarju tad-deċiżjoni ta' rkupru tal-għajjnuna u l-benefiċjarja tal-għajjnuna meqjusa bħala inkompatibbli mas-suq komuni, għandu jitqies li dan it-terminu huwa applikabbli biss għall-fażi ta' proċedura, jew għandu jitqies li huwa applikabbli wkoll għall-eżekuzzjoni tad-deċiżjoni ta' rkupru?
- 3) Fil-każ li jiġi konkluż li l-imsemmi terminu huwa applikabbli għar-relazzjoni bejn l-Istat Membru destinatarju tad-deċiżjoni ta' rkupru tal-għajjnuna u l-benefiċjarju tal-għajjnuna meqjusa bħala inkompatibbli mas-suq [intern], għandu jitqies li dan it-terminu jiġi interrott minn kwalunkwe att tal-Kummissjoni jew tal-Istat Membru li jkun relatat mal-għajjnuna illegali anki jekk ma jkunx ġie nnotifikat lill-benefiċjarju tal-għajjnuna li għandha tiġi rkuprata?
- 4) L-Artikolu 16(2) tar-Regolament 2015/1589 [...] kif ukoll il-prinċipji [ġenerali tad-dritt] tal-Unjoni, b'mod speċifiku l-prinċipju ta' effettività u l-prinċipju ta' inkompatibbiltà tal-għajjnuna mill-Istat mas-suq [intern] jipprekludu l-applikazzjoni ta' terminu ta' preskrizzjoni iqsar minn dak iffissat fl-Artikolu 17 [ta' dan ir-regolament], hekk kif previst fl-Artikolu 310[...] (d) tal-[...] Kodiċi Ċivili [...], għall-interessi li jingħaddu mal-għajjnuna li għandha tiġi rkuprata?"

Fuq id-domandi preliminari

Fuq l-ewwel domanda

- 29 Permezz tal-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 17(1) tar-Regolament 2015/1589 għandux jiġi interpretat fis-sens li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin, li tipprevedi din id-dispożizzjoni għall-eżerċizzju tas-setgħat tal-Kummissjoni fil-qasam tal-irkupru tal-għajjnuna, japplikax biss għar-relazzjonijiet bejn il-Kummissjoni u l-Istat Membru destinatarju tad-deċiżjoni ta' rkupru li toriġina minn din l-istituzzjoni jew ukoll għar-relazzjonijiet bejn dan l-Istat u l-benefiċjarju tal-għajjnuna kkunsidrata bhala inkompatibbli mas-suq intern.
- 30 L-Artikolu 17(1) tar-Regolament Nru 2015/1589, li jipprevedi terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin, jirrigwarda biss is-setgħat tal-Kummissjoni fil-qasam tal-irkupru tal-għajjnuna (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-23 ta' Jannar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, punt 52).
- 31 Għaldaqstant, dan it-terminu ma jistax jiġi applikat għall-proċedura ta' rkupru ta' għajjnuna illegali mill-awtoritajiet nazzjonali kompetenti (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punti 108 u 109).
- 32 Fil-fatt, mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li, sa fejn ir-Regolament 2015/1589 jinkludi regoli ta' natura proċedurali li japplikaw għall-proċeduri amministrattivi kollha fil-qasam tal-għajjnuna mill-Istat pendenti quddiem il-Kummissjoni, dan jikkodifika u jsostni l-prassi tal-Kummissjoni fil-qasam tal-eżami tal-għajjnuna mill-Istat u ma jinkludi ebda dispożizzjoni dwar is-setgħat u l-obbligi tal-qrati nazzjonali, li jibqgħu rregolati mid-dispożizzjonijiet tat-Trattat, kif interpretati mill-Qorti tal-Ġustizzja (ara, b'analogija, is-sentenzi tat-23 ta' Jannar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, punt 66, u tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 110). Dawn il-kunsiderazzjonijiet jgħoddu bl-istess mod fir-rigward tas-setgħat u tal-obbligi tal-awtoritajiet amministrattivi nazzjonali (sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 111).

- 33 Fid-dawl ta' dak li ntqal iktar' il fuq, ir-risposta għall-ewwel domanda għandha tkun li l-Artikolu 17(1) tar-Regolament 2015/1589 għandu jiġi interpretat fis-sens li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin, li tippovdi din id-dispożizzjoni għall-eżerċizzju tas-setgħat tal-Kummissjoni fil-qasam tal-irkupru tal-għajnuna, japplika biss għar-relazzjonijiet bejn il-Kummissjoni u l-Istat Membru destinatariju tad-deċizzjoni ta' rkupru li toriġina minn din l-istituzzjoni.

Fuq it-tieni u t-tielet domanda

- 34 Fid-dawl tar-risposta mogħtija għall-ewwel domanda, ma hemmx lok li tingħata risposta għat-tieni u għat-tielet domandi.

Fuq ir-raba' domanda

- 35 Permezz tar-raba' domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 16(2) tar-Regolament 2015/1589, li jipprovdi li l-għajnuna li għandha tiġi rkuprata tinkludi interessi, u l-prinċipju ta' effettività, imsemmi fil-paragrafu 3 ta' dan l-istess artikolu, għandhomx jiġu interpretati fis-sens li jipprekludu l-applikazzjoni ta' terminu ta' preskrizzjoni nazzjonali, għal tul ta' żmien iqsar mit-terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin, previst fl-Artikolu 17(1) ta' dan ir-regolament, għall-irkupru ta' dawn l-interessi.

Osservazzjonijiet preliminari

- 36 Kemm l-IFAP kif ukoll il-Gvern Portugiż jikkontestaw l-interpretazzjoni tal-qorti tar-rinviju li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin, previst fl-Artikolu 310(d) tal-Kodiċi Ċivili, jista' japplika għall-irkupru tal-interessi relatati mal-għajnuna li għandha tiġi rkuprata u li jostakola l-irkupru ta' dawn l-interessi.
- 37 L-IFAP tqis li, f'dan il-każ, hija tista' teżercita d-dritt tagħha ta' kreditu kontra Nelson Antunes da Cunha biss mit-tmiem tal-proċedura amministrattiva miftuħa għall-irkupru tal-għajnuna, jiġifieri mid-data tal-ittra tat-23 ta' Lulju 2002, imsemmija fil-punt 17 ta' din is-sentenza. Konsegwentement, huwa jqis li d-dritt ta' rkupru tal-interessi relatati mal-għajnuna inkwistjoni ma huwiex preskritt. Il-Gvern Portugiż isostni, min-naħa tiegħu, li, sa fejn id-dritt Portugiż ma jipprevedix terminu ta' preskrizzjoni speċifiku għall-irkupru tal-għajnuna mill-Istat imħallsa indebitament, it-terminu ta' preskrizzjoni applikabbli, kemm għall-irkupru tal-għajnuna fil-veru sens tal-kelma kif ukoll għall-interessi moratorji relatati ma' din l-għajnuna, huwa t-terminu nazzjonali ta' preskrizzjoni ordinarja ta' 20 sena.
- 38 F'dan ir-rigward, huwa biżżejjed li jittfakkar li l-Qorti tal-Ġustizzja, meta tkun adita, b'talba għal deċizzjoni preliminari, minn qorti nazzjonali, iżzomm mal-interpretazzjoni tad-dritt nazzjonali li tkun giet esposta lilha minn din il-qorti (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-14 ta' Ġunju 2017, *Online Games et*, C-685/15, EU:C:2017:452, punt 45 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata). Konsegwentement, irrispettivament mill-kritika tal-partijiet fil-kawża prinċipali u l-partijiet ikkonċernati fil-konfront tal-interpretazzjoni tad-dritt nazzjonali adottata mill-qorti tar-rinviju, l-eżami ta' dan ir-rinviju għal deċizzjoni preliminari għandu jsir fid-dawl tal-interpretazzjoni ta' dan id-dritt kif ingħatat minn din l-aħħar imsemmija qorti (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-21 ta' Ġunju 2016, *New Valmar*, C-15/15, EU:C:2016:464, punt 25).

Fuq id-domanda

- 39 Huwa paċifiku li r-Repubblika Portugiża kienet obligata tirkupra l-għajnuna msemmija fid-deċiżjoni tal-Kummissjoni tal-25 ta' Novembru 1999, interessi inkluzi, konformement mad-dispożittiv ta' din id-deċiżjoni u mal-Artikolu 16(2) tar-Regolament 2015/1589.
- 40 Skont l-Artikolu 16(3) ta' dan ir-regolament, l-irkupru ta' tali għajnuna għandu jsir skont il-proċeduri previsti mid-dritt nazzjonali, sakemm dawn tal-aħħar jippermettu l-eżekuzzjoni immedjata u effettiva tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni.
- 41 Fil-fatt, għalkemm ir-regoli nazzjonali dwar il-preskrizzjoni huma, bħala principju, applikabbli għall-irkupru tal-għajnuna mogħtija illegalment, dawn ir-regoli għandhom, madankollu, jiġu applikati b'mod li ma jirrendux prattikament impossibbli l-irkupru meħtieġ mid-dritt tal-Unjoni u billi jittiehed inkunsiderazzjoni b'mod sħiħ l-interess tal-Unjoni (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-26 ta' Ġunju 2003, *Il-Kummissjoni vs Spanja*, C-404/00, EU:C:2003:373, punt 51 kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).
- 42 Għandu jiġi enfasizzat ukoll li l-għan prinċipali tar-rimbors ta' għajnuna mill-Istat imħallsa illegalment huwa li tiġi eliminata d-distorsjoni tal-kompetizzjoni kkwazata mill-vantaġġ kompetittiv mogħti mill-għajnuna illegali (sentenza tas-7 ta' Marzu 2018, *SNCF Mobilités vs Il-Kummissjoni*, C-127/16 P, EU:C:2018:165, punt 104 u l-ġurisprudenza ċċitata). Ir-ritorn lejn is-sitwazzjoni preċedenti għall-hlas ta' għajnuna illegali jew inkompatibbli mas-suq intern jikkostitwixxi rekwiżit meħtieġ għaž-żamma tal-effett utli tad-dispożizzjonijiet tat-Trattati dwar l-għajnuna mill-Istat (ara s-sentenza tad-19 ta' Diċembru 2019, *Arriva Italia et*, C-385/18, EU:C:2019:1121, punt 85 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 43 L-obbligu ta' rkupru jkun sodisfatt biss meta l-Istat Membru kkonċernat ikun effettivament irkupra l-ammont tal-għajnuna inkompatibbli, inkluz l-interessi (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi tat-12 ta' Frar 2008, *CELF u ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, EU:C:2008:79, punt 54, kif ukoll tat-3 ta' Settembru 2015, *A2A*, C-89/14, EU:C:2015:537, punt 42).
- 44 Għandu jtifakkur ukoll li minn ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li t-termini ta' preskrizzjoni jissodisfaw, b'mod ġenerali, il-funzjoni li tiġi żgurata ċ-ċertezza legali (sentenza tal-23 ta' Jannar 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, EU:C:2019:51, punt 71 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 45 Madankollu, għalkemm għandha tiġi żgurata l-osservanza tar-rekwiżiti ta' ċertezza legali, huwa importanti wkoll li tiġi bbilancjata l-osservanza ta' dawn ir-rekwiżiti mal-interess pubbliku intiz sabiex jiġi evitat li l-funzjonament tas-suq jiġi mxekkel minn għajnuna mill-Istat li tkun ta' ħsara għall-kompetizzjoni, li jeżiġi, skont ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja, li għajnuna illegali tithallas lura sabiex tiġi stabbilita mill-ġdid is-sitwazzjoni preċedenti (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-14 ta' Jannar 1997, *Spanja vs Il-Kummissjoni*, C-169/95, EU:C:1997:10, punt 47 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 46 Jeħtieġ jtifakkur ukoll li hija wkoll ġurisprudenza stabbilita li, fid-dawl tan-natura mandatorja tal-kontroll tal-għajnuna mill-Istat imwettaq mill-Kummissjoni skont l-Artikolu 108 TFUE, minn naħa, l-imprizi benefiċjarji ta' għajnuna jista' jkollhom, fil-prinċipju, aspettattivi legittimi li l-għajnuna hija regolari biss jekk din tkun ingħatat skont il-proċedura prevista f'dan l-artikolu u, min-naħa l-oħra, operatur ekonomiku u diligenti għandu normalment ikun f'pożizzjoni li jiżgura ruħu li din il-proċedura giet osservata. B'mod partikolari, meta għajnuna tiġi eżegwita mingħajr notifika minn qabel lill-Kummissjoni, b'tali mod li din tkun illegali skont l-Artikolu 108(3) TFUE, il-benefiċjarju tal-għajnuna ma jstax ikollu, f'dan il-mument, aspettattivi legittimi fir-regolarità tal-għoti ta' din tal-aħħar (sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 98 u l-ġurisprudenza ċċitata). Kif irrileva l-Avukat Ġenerali fil-punt 67 tal-konklużjonijiet tiegħu, dan japplika kemm fil-kazijiet ta' għajnuna individwali kif ukoll għal dawk ta' għajnuna mogħtija skont skema ta' għajnuna.

- 47 Mill-ispjegazzjonijiet ipprovduti mill-qorti tar-rinviju jirriżulta li, fil-kawża prinċipali, it-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin applikabbli għall-interessi relatati mal-għajjnuna inkwistjoni, previst fl-Artikolu 310(d) tal-Kodiċi Ċivili, gie interrott biss fit-26 ta' Lulju 2013 u li l-interessi kollha dovuti għall-perijodu qabel it-26 ta' Ġunju 2008 huma preskritti, skont din id-dispożizzjoni. Għaldaqstant, minn dan jirriżulta li l-applikazzjoni ta' dan it-terminu ta' preskrizzjoni tostakola l-irkupru ta' parti mill-interessi marbuta mal-għajjnuna inkwistjoni u, għaldaqstant, irkupru sħiħ ta' din l-għajjnuna.
- 48 Barra minn hekk, il-qorti tar-rinviju rrilevat li, peress li huma kkunsidrati bħala preskritti l-interessi dovuti għall-perijodu qabel il-hames snin ta' qabel l-att li jinterrompi l-preskrizzjoni, id-dejn relatat mal-interessi relatati ma' għajjnuna jista' jiġi preskritti anki qabel ma jiġi preskritti id-dritt tal-Kummissjoni li teziġi l-irkupru ta' din l-għajjnuna. Waqt is-seduta quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja, il-Kummissjoni enfasizzat ukoll li l-applikazzjoni, f'dan il-każ, ta' tali terminu ta' preskrizzjoni nazzjonali twassal għall-preskrizzjoni ta' parti mill-interessi marbuta mal-ewwel hłas tal-għajjnuna inkwistjoni, li għaddew iktar minn hames snin bejn dan l-ewwel hłas imwettaq matul is-sena 1994 u d-deċiżjoni tal-Kummissjoni tal-25 ta' Novembru 1999.
- 49 Fl-ewwel lok, fir-rigward tal-preskrizzjoni ta' parti mill-interessi marbuta mal-għajjnuna inkwistjoni qabel l-adozzjoni tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni tat-25 ta' Novembru 1999, għandu jiġi rrilevat li l-intervent ta' tali preskrizzjoni jirrendi impossibbli l-irkupru sħiħ meħtieġ mid-dritt tal-Unjoni.
- 50 Kif irrileva l-Avukat Ġenerali fil-punt 59 tal-konklużjonijiet tiegħu, il-Kummissjoni tista' dejjem, fit-terminu ta' għaxar snin previst fl-Artikolu 17(1) tar-Regolament 2015/1589, titlob l-irkupru ta' għajjnuna illegali, u dan minkejja l-iskadenza eventwali tat-terminu ta' preskrizzjoni applikabbli fil-proċedura nazzjonali (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punt 114).
- 51 Barra minn hekk, kif jirriżulta mill-ġurisprudenza ċċitata fil-punt 46 ta' din is-sentenza, Nelson Antunes da Cunha ma tistax f'dan il-każ validament tinvoka aspettattivi legittimi fil-legalità tal-għajjnuna inkwistjoni, peress li din giet implementata mir-Repubblika Portugiża minghajr notifika minn qabel ta' din lill-Kummissjoni.
- 52 Terminu ta' preskrizzjoni nazzjonali, applikabbli għall-irkupru ta' għajjnuna li għandha tiġi rkuprata, li skada anki qabel l-adozzjoni tad-deċiżjoni ta' rkupru tal-Kummissjoni, għandu għalhekk jithalla mhux applikat mill-qorti tar-rinviju.
- 53 Fit-tieni lok, fir-rigward tal-preskrizzjoni ta' parti mill-interessi marbuta mal-għajjnuna inkwistjoni wara l-adozzjoni tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni tal-25 ta' Novembru 1999, għandu jiġi rrilevat li, konformement mal-Artikolu 16(3) tar-Regolament 2015/1589, l-eżekuzzjoni ta' deċiżjoni ta' rkupru tal-Kummissjoni għandha tkun immedjata.
- 54 Issa, mill-osservazzjonijiet bil-miktub tal-IFAP jirriżulta li, sabiex tingħata segwitu għal din id-deċiżjoni, il-predeċessur legali tagħha bagħat ittra lil Nelson Antunes da Cunha fit-23 ta' Lulju 2002, jiġifieri kwazi tliet snin wara l-adozzjoni tal-imsemmija deċiżjoni, sabiex titlobha r-rimbors tas-somma ta' EUR 7 526.90, flimkien mal-interessi korrispondenti. Peress li Nelson Antunes da Cunha ma laqgħetx din it-talba, l-IFAP bagħtitilha, fit-12 ta' Awwissu 2009, jiġifieri kwazi għaxar snin wara l-adozzjoni tal-istess deċiżjoni, ittra ġdida li kienet teziġi r-rimbors tal-għajjnuna inkwistjoni. Wara xi skambji bejn Nelson Antunes da Cunha u l-IFAP, fis-26 ta' Lulju 2013, inbdiet proċedura ta' rkupru ta' dan id-dejn, li interrompiet it-terminu ta' preskrizzjoni.
- 55 Il-preskrizzjoni ta' parti mill-interessi marbuta mal-għajjnuna inkwistjoni, wara l-adozzjoni tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni tal-25 ta' Novembru 1999, tirriżulta għalhekk prinċipalment mill-fatt li l-predeċessur legali tal-IFAP u l-IFAP dewmu sabiex jeżegwixxu din id-deċiżjoni, li għaddew kwazi erbatax-il sena bejn l-adozzjoni ta' din tal-aħħar u l-interruzzjoni tat-terminu ta' preskrizzjoni, kif enfasizzat il-Kummissjoni waqt is-seduta quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja.

- 56 Issa, li tiġi ammessa l-preskrizzjoni tal-interessi marbuta ma' għajnuna illegali minhabba li l-awtoritajiet nazzjonali kkonformaw ruħhom tard mad-deċiżjoni ta' rkupru tal-Kummissjoni tal-25 ta' Novembru 1999 jirrendi l-irkupru shiħ ta' din l-għajnuna prattikament impossibbli u l-leġislazzjoni tal-Unjoni dwar l-għajnuna mill-Istat privata jkollha effett utli (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-20 ta' Marzu 1997, Alcan Deutschland, C-24/95, EU:C:1997:163, punt 37).
- 57 Barra minn hekk, fir-rigward ta' għajnuna mill-Istat iddikjarata inkompatibbli mill-Kummissjoni, ir-rwol tal-awtoritajiet nazzjonali huwa limitat sabiex jimplementaw kull deċiżjoni tal-Kummissjoni. Dawn l-awtoritajiet ma għandhom għaldaqstant l-ebda setgħa diskrezzjonali fir-rigward tal-irkupru tal-għajnuna (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-20 ta' Marzu 1997, Alcan Deutschland, C-24/95, EU:C:1997:163, punt 34).
- 58 Fid-dawl tal-assenza ta' setgħa diskrezzjonali tal-awtorità nazzjonali, il-benefiċjarju ta' għajnuna mogħtija illegalment ma jibqax fl-inċertezza meta l-Kummissjoni tkun adottat deċiżjoni li tiddikjara din l-għajnuna inkompatibbli u titlob l-irkupru tagħha (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-20 ta' Marzu 1997, Alcan Deutschland, C-24/95, EU:C:1997:163, punt 36). Għalhekk, kif irrileva l-Avukat Ġenerali fil-punti 77 u 78 tal-konklużjonijiet tiegħu, din l-evalwazzjoni tapplika bl-istess mod għall-għajnuna mogħtija taħt skema ta' għajnuna.
- 59 Għalhekk, is-sitwazzjoni fil-kawża prinċipali ma tistax tiġi assimilata ma' dik li fiha operatur ekonomiku jinjora jekk l-amministrazzjoni kompetenti kinitx ser tiddeċiedi u li fiha l-prinċipju ta' ċertezza legali jitlob li din l-inċertezza tintemm f'ċertu terminu (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-20 ta' Marzu 1997, Alcan Deutschland, C-24/95, EU:C:1997:163, punt 35).
- 60 F'tali ċirkustanzi, il-prinċipju ta' ċertezza legali, li t-termini ta' preskrizzjoni huma intiżi li jiggarantixxu, ma jistax jostakola l-irkupru ta' għajnuna ddkjarata inkompatibbli mas-suq intern, kif enfasizza l-Avukat Ġenerali fil-punt 81 tal-konklużjonijiet tiegħu.
- 61 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għar-raba' domanda għandha tkun li l-Artikolu 16(2) tar-Regolament 2015/1589, li jipprovdi li l-għajnuna li għandha tiġi rkuprata tinkludi interessi, u l-prinċipju ta' effettività, imsemmi fil-paragrafu 3 ta' dan l-istess artikolu, għandhom jiġu interpretati fis-sens li jipprekludu l-applikazzjoni ta' terminu ta' preskrizzjoni nazzjonali għall-irkupru ta' għajnuna meta dan it-terminu jkun skada qabel l-adozzjoni tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni li tiddikjara din l-għajnuna illegali u li tordna l-irkupru tagħha jew meta dan it-terminu ta' preskrizzjoni jkun skada, prinċipalment, permezz ta' din id-deċiżjoni.

Fuq l-ispejjeż

- 62 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jiġu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (It-Tieni Awla) taqta' u tiddeċiedi:

- 1) **L-Artikolu 17(1) tar-Regolament tal-Kunsill (UE) 2015/1589 tat-13 ta' Lulju 2015 li jstabilixxi regoli dettaljati għall-applikazzjoni tal-Artikolu 108 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea, għandu jiġi interpretat fis-sens li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' għaxar snin, li ttiprovdi din id-dispożizzjoni għall-eżerċizzju tas-setgħat tal-Kummissjoni fil-qasam tal-irkupru tal-għajnuna, japplika biss għar-relazzjonijiet bejn il-Kummissjoni u l-Istat Membru destinatariju tad-deċiżjoni ta' rkupru li toriġina minn din l-istituzzjoni.**

- 2) Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għar-raba' domanda għandha tkun li l-Artikolu 16(2) tar-Regolament 2015/1589, li jipprovdi li l-ghajnuna li għandha tiġi rkuprata tinkludi interessi, u l-prinċipju ta' effettività, imsemmi fil-paragrafu 3 ta' dan l-istess artikolu, għandhom jiġu interpretati fis-sens li jipprekludu l-applikazzjoni ta' terminu ta' preskrizzjoni nazzjonali għall-irkupru ta' għajnuna meta dan it-terminu jkun skada qabel l-adozzjoni tad-deċiżjoni tal-Kummissjoni li tiddikjara din l-ghajnuna illegali u li tordna l-irkupru tagħha jew meta dan it-terminu ta' preskrizzjoni jkun skada, prinċipalment, permezz ta' din id-deċiżjoni.

Firem